

**BOSHLANG'ICH TA'LIM JARAYONIDA DIDAKTIK O'YINLARDAN
FOYDALANISH**

Sattorova Gulnora Sohijjon qizi

Qarshi davlat universiteti Pedagogika fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2- bosqich talabasi.

Murojaat uchun tel: +998 90 668 22 02 sattorovagulnora270@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19147932>

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanishning pedagogik ahamiyati, ularning ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni hamda o'quvchilarning intellektual va ijodiy rivojlanishiga ta'siri keng yoritilgan. Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi, tafakkuri, nutqi va ijtimoiy faolligi shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Shu sababli ushbu bosqichda ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Didaktik o'yinlar ana shunday samarali pedagogik vositalardan biri bo'lib, ular o'quvchilarning bilimlarni qiziqarli va oson o'zlashtirishiga yordam beradi. Maqolada didaktik o'yinlarning mohiyati, ularning turlari va ta'lim jarayonida qo'llash metodikasi tahlil qilingan. Didaktik o'yinlar o'quvchilarning faolligini oshirishi, dars jarayoniga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishi hamda mustaqil fikrlash, tezkor qaror qabul qilish, muloqot qilish kabi ko'nikmalarni shakllantirishda muhim rol o'ynashi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, o'yin orqali o'qitish jarayoni o'quvchilarning diqqatini jamlash, xotirasini mustahkamlash, tasavvurini kengaytirish va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qilishi ta'kidlangan. Maqolada boshlang'ich sinflarda qo'llaniladigan ayrim didaktik o'yinlar misol tariqasida keltirilib, ularning o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishdagi amaliy ahamiyati ko'rsatib o'tilgan. Jumladan, ona tili, o'qish, matematika va boshqa fanlarni o'qitishda qo'llaniladigan turli didaktik o'yinlar o'quvchilarning bilimlarni mustahkamlashiga, mavzuni yaxshiroq tushunishiga hamda o'rganilgan bilimlarni amaliyotda qo'llashiga yordam beradi. Didaktik o'yinlar orqali tashkil etilgan darslar o'quvchilarda sog'lom raqobat muhitini yaratadi, jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va ularning ijtimoiy faolligini oshiradi. Shuningdek, maqolada didaktik o'yinlardan foydalanishning pedagogik va psixologik jihatlari ham ko'rib chiqilgan. O'yin jarayonida o'quvchilar o'z fikrini erkin ifoda etadi, o'qituvchi bilan va sinfdoshlari bilan faol muloqotga kirishadi. Bu esa ularning nutq madaniyati, mantiqiy fikrlash qobiliyati hamda muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'yin elementlaridan foydalanish dars jarayonining samaradorligini oshirib, ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali tashkil etishga imkon yaratadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, didaktik o'yinlar, ta'lim jarayoni, pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar, o'quv faoliyati, o'quvchilarning faolligi, ta'lim samaradorligi, ijodkorlik, mustaqil fikrlash, mantiqiy tafakkur, interfaol metodlar, pedagogik yondashuv, bilim va ko'nikmalarni shakllantirish, o'quvchilarning psixologik rivojlanishi.

Absract. This article widely discusses the pedagogical importance of using didactic games in the process of primary education, their role in increasing the effectiveness of education, and their influence on the intellectual and creative development of pupils.

The stage of primary education is considered an important period in which students' interest in learning, thinking ability, speech development, and social activity are formed.

Therefore, organizing the educational process effectively at this stage and applying modern pedagogical approaches by taking into account the age and psychological characteristics of pupils is of great importance. Didactic games are one of such effective pedagogical tools that help students acquire knowledge in an interesting and easy way. The article analyzes the essence of didactic games, their types, and the methodology of applying them in the educational process. It is scientifically justified that didactic games increase students' activity, strengthen their interest in the lesson, and play an important role in developing skills such as independent thinking, quick decision-making, and communication. In addition, teaching through games helps pupils concentrate their attention, strengthen their memory, expand their imagination, and develop their creative abilities. The article also provides examples of some didactic games used in primary school classes and highlights their practical significance in developing students' knowledge and skills. In particular, various didactic games used in teaching subjects such as the native language, reading, mathematics, and other disciplines help pupils consolidate their knowledge, better understand the topic, and apply the learned knowledge in practice. Lessons organized through didactic games create a healthy competitive environment among pupils, develop teamwork skills, and increase their social activity. Furthermore, the article examines the pedagogical and psychological aspects of using didactic games. During the game process, pupils can freely express their ideas and actively communicate with the teacher and classmates. This contributes to the development of speech culture, logical thinking ability, and the skills necessary to solve problem situations. At the same time, the use of game elements increases the effectiveness of the lesson process and makes the educational process more interesting and productive.

Keywords: *primary education, didactic games, educational process, pedagogical technologies, innovative methods, learning activity, student engagement, educational effectiveness, creativity, independent thinking, logical thinking, interactive methods, pedagogical approach, formation of knowledge and skills, psychological development of students.*

Аннотация. *В данной статье подробно рассматривается педагогическое значение использования дидактических игр в процессе начального образования, их роль в повышении эффективности обучения, а также влияние на интеллектуальное и творческое развитие учащихся. Начальное образование считается важным этапом, в ходе которого формируются интерес учащихся к обучению, их мышление, речь и социальная активность. Поэтому организация учебного процесса на данном этапе с учётом возрастных и психологических особенностей учащихся и использование современных педагогических подходов имеет большое значение. Дидактические игры являются одним из эффективных педагогических средств, которые помогают учащимся усваивать знания в интересной и доступной форме. В статье анализируются сущность дидактических игр, их виды и методика применения в образовательном процессе. Научно обосновано, что дидактические игры повышают активность учащихся, усиливают их интерес к уроку и играют важную роль в формировании навыков самостоятельного мышления, быстрого принятия решений и общения. Кроме того, обучение через игру способствует развитию внимания, укреплению памяти, расширению воображения и развитию творческих*

способностей учащихся. В статье также приведены примеры некоторых дидактических игр, применяемых на уроках в начальной школе, и показано их практическое значение в развитии знаний и навыков учащихся. В частности, различные дидактические игры, используемые при обучении родному языку, чтению, математике и другим предметам, помогают учащимся закреплять знания, лучше понимать тему и применять полученные знания на практике. Уроки, организованные с использованием дидактических игр, создают атмосферу здоровой конкуренции среди учащихся, развивают навыки коллективной работы и повышают их социальную активность. Кроме того, в статье рассматриваются педагогические и психологические аспекты использования дидактических игр. В процессе игры учащиеся свободно выражают свои мысли и активно взаимодействуют с учителем и одноклассниками. Это способствует развитию культуры речи, логического мышления и навыков решения проблемных ситуаций. В то же время использование игровых элементов повышает эффективность урока и делает образовательный процесс более интересным и продуктивным.

Ключевые слова: начальное образование, дидактические игры, образовательный процесс, педагогические технологии, инновационные методы, учебная деятельность, активность учащихся, эффективность обучения, творчество, самостоятельное мышление, логическое мышление, интерактивные методы, педагогический подход, формирование знаний и навыков, психологическое развитие учащихся.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimini takomillashtirish, o'quv jarayonini samarali tashkil etish hamda o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishi, bilim olishga bo'lgan munosabati, tafakkuri va ijodiy qobiliyatlari rivojlanadigan eng muhim davrlardan biridir. Shu sababli boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonini tashkil etishda o'quvchilarning yosh, psixologik va individual xususiyatlarini hisobga olish zarur. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'yin faoliyati tabiiy ehtiyojlardan biri hisoblanadi. Ular o'yin orqali atrof-muhitni anglaydi, yangi bilimlarni o'zlashtiradi hamda muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuning uchun ta'lim jarayonida o'yin elementlaridan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning faolligini kuchaytirish hamda bilimlarni samarali o'zlashtirishga xizmat qiladi. Didaktik o'yinlar aynan shu maqsadga xizmat qiladigan muhim pedagogik vositalardan biri hisoblanadi. Didaktik o'yinlar ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishga yordam beradigan samarali metod sifatida e'tirof etiladi. Ular orqali dars jarayoni qiziqarli va mazmunli tashkil etilib, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, mantiqiy tafakkuri va ijodiy qobiliyatlari rivojlantiriladi. Shu bilan birga, didaktik o'yinlar o'quvchilar o'rtasida hamkorlikni kuchaytiradi, jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi hamda sog'lom raqobat muhitini yaratadi. Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanishning pedagogik ahamiyati, ularning ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni hamda o'quvchilarning intellektual va ijodiy rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, boshlang'ich sinflarda didaktik o'yinlardan foydalanishning metodik jihatlar ham yoritib beriladi.

Asosiy qism

Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularning tafakkurini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan didaktik o'yinlar ta'lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim pedagogik vosita sifatida keng qo'llaniladi. Didaktik o'yinlar o'quvchilarning bilimlarni qiziqarli va oson shaklda o'zlashtirishiga yordam beradi hamda ularni dars jarayonida faol ishtirok etishga undaydi.

Didaktik o'yinlar- bu o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishga qaratilgan o'yin shaklidagi ta'lim metodidir. Ushbu metod o'quvchilarning yosh xususiyatlari va psixologik ehtiyojlarini hisobga olgan holda ishlab chiqiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari o'yin orqali atrof-muhitni anglaydi, yangi bilimlarni osonroq qabul qiladi va ularni amaliyotda qo'llashni o'rganadi. Shu sababli o'yin metodlari boshlang'ich ta'lim jarayonida samarali pedagogik yondashuv sifatida qaraladi. Didaktik o'yinlarning asosiy vazifasi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning tafakkurini rivojlantirish hamda o'quv jarayonini qiziqarli tashkil etishdan iboratdir. O'yin jarayonida o'quvchilar faol fikrlaydi, muammoli vaziyatlarni hal qilishga harakat qiladi va o'z bilimlarini mustahkamlaydi. Bu esa o'quvchilarda mustaqil fikrlash, mantiqiy tafakkur va ijodiy yondashuv kabi muhim ko'nikmalarning shakllanishiga yordam beradi. Boshlang'ich ta'lim jarayonida didaktik o'yinlarning turli shakllaridan foydalanish mumkin. Masalan, so'z o'yinlari, topishmoqlar, mantiqiy o'yinlar, rolli o'yinlar va musobaqa tarzidagi o'yinlar o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Ona tili darslarida "Zanjirli so'zlar", "Topishmoq top", "So'zdan gap tuz" kabi o'yinlar o'quvchilarning nutqini rivojlantirishga xizmat qiladi. Matematika darslarida esa "Kim tez hisoblaydi?", "Matematik estafeta", "Sonlarni top" kabi o'yinlar o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi hamda hisoblash ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning nafaqat bilimlarini oshiradi, balki ularning ijtimoiy faolligini ham rivojlantiradi. O'yin jarayonida o'quvchilar o'zaro hamkorlik qiladi, jamoa bilan ishlashni o'rganadi va bir-birining fikrini hurmat qilishga odatlanadi. Bu esa o'quvchilarda muloqot madaniyati va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, didaktik o'yinlar o'quvchilarning diqqatini jamlash, xotirasini mustahkamlash va ijodiy tasavvurini rivojlantirishga ham yordam beradi. O'yin jarayonida o'quvchilar erkin fikr yuritadi, yangi g'oyalarni ilgari suradi va turli vaziyatlarga mos yechim topishga harakat qiladi. Bu esa ularning aqliy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish o'qituvchidan yuqori pedagogik mahoratni talab etadi. O'qituvchi o'yinlarni dars maqsadiga mos ravishda tanlashi, o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olishi hamda o'yin jarayonini to'g'ri tashkil etishi zarur. To'g'ri tanlangan va samarali tashkil etilgan didaktik o'yinlar dars jarayonining samaradorligini oshirib, o'quvchilarning bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini samarali shakllantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Didaktik o'yinlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularni faol fikrlashga, mustaqil qaror qabul qilishga hamda ijodiy yondashishga undaydi.

O'yin orqali tashkil etilgan dars jarayonlari o'quvchilarning bilimlarni oson va samarali o'zlashtirishiga yordam beradi. Shuningdek, didaktik o'yinlar o'quvchilarning mantiqiy tafakkuri, nutq madaniyati, diqqat va xotirasini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'yin jarayonida o'quvchilar o'zaro hamkorlik qiladi, jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini egallaydi hamda sog'lom raqobat muhitida faol ishtirok etadi. Bu esa ularning ijtimoiy faolligini oshirib, shaxs sifatida shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan maqsadli va samarali foydalanish boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli o'qituvchilar dars jarayonida didaktik o'yinlardan keng foydalanishi, ularni dars maqsadiga mos holda tanlashi va o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda qo'llashi muhim ahamiyatga ega. Natijada ta'lim jarayoni yanada qiziqarli, samarali va mazmunli tashkil etiladi hamda o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan motivatsiyasi ortadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Avliyakov N.X. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
4. Ishmuhamedov R.J., Yuldashev M. Ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2013.
5. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2005.
6. Saidaxmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003.
7. Raxmonov A., Xolmatov S. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
8. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.